

Systeemdenken en de Waddenzee

Systeemdenken is al lange tijd een belangrijk principe van de milieubeweging en er bestaat inmiddels een ruime bibliotheek met literatuur over dit concept. In grote lijnen kun je zeggen dat systeemdenken zich heeft ontwikkeld van een technisch en ecologisch concept, gericht op afgebakende milieusystemen, tot een bredere benadering, die ook maatschappelijke factoren en invloeden op mondiale schaal probeert te omvatten.

Over hoe systeemdenken dat moet aanpakken is veel discussie. Niettemin is er een bondige typering mogelijk: systeemdenken is rekening houden met de tweede-orde-effecten van menselijk ingrijpen. Anders gezegd: wie denkt in systemen baseert beslissingen over mogelijke acties niet alleen op de directe resultaten maar ook op de indirecte effecten die voortvloeien uit de dynamiek van het ecologische en maatschappelijke systeem als geheel.

Aan dit soort systeemdenken ontbreekt het vaak. Niet alleen bij degenen die in hun activiteiten voorbijgaan aan tweede-orde-effecten op natuur en milieu, maar soms ook bij degenen die zich opstellen als de beschermers van natuur en milieu.

De recente campagne tegen gaswinning onder de Waddenzee is daar, ben ik bang, een voorbeeld van. Over gas uit de Waddenzee is lang gedebatteerd met als uitkomst een gecontroleerde vorm van winning, met een hand aan de kraan wanneer de milieu-effecten groter zijn dan verwacht. Vooral nog laat wetenschappelijk onderzoek zien dat de bodemdaling te verwaarlozen is in verhouding tot de bestaande dynamiek in het gebied. Op de lange termijn zullen de gevolgen van klimaatverandering veel groter zijn dan die van de gaswinning.

Hoe zit het dan met de twee-orde-effecten van een stop op gas uit de Waddenzee en de nabije Noordzee? Gegeven de voorzienbare energietekorten zal dat gas worden vervangen door import van LNG - waaronder schaliegas uit de VS - met negatieve consequenties voor klimaat én energietoekomst. In het dossier op de website van de Waddenvereniging is daarover te lezen: "Het aanboren van nieuwe velden is geen oplossing voor een acute energiecrisis. Het kan nog 2 à 3 jaar duren voordat het gas daadwerkelijk boven de grond is, en zorgt dus niet voor een grotere beschikbaarheid van gas in de komende winter.

Zou het niet veel logischer zijn om de grote hoeveelheden geld in diezelfde periode te investeren in duurzame energie?"

Is er een reëel vooruitzicht dat de energiecrisis over 2 à 3 jaar voorbij is, zelfs al gaan we meer investeren in duurzame oplossingen? En wat blijft er over van die grote hoeveelheden geld als we in plaats van Waddengas op dure import zijn aangewezen? Het antwoord op die vragen lijkt me duidelijk.

Dit voorbeeld staat niet op zichzelf. De verbanden tussen de doelen van klimaatbeleid, biodiversiteitsbehoud en sociale rechtvaardigheid worden in milieuacties soms al te gemakkelijk versimpeld door deze doelen één op één gelijk te stellen. Moreel is dat comfortabel en voor de actie bekt het goed, maar de tweede-orde-effecten volgen een andere logica. Systeemdenken over dergelijke acties lijkt me daarom dringend gewenst.

KRIS VAN KOPPEN